

ΕΡΣΗ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

«Ο ΕΡΩΤΑΣ ΕΙΝΑΙ SKYDIVING, ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΤΩΣΗ»

Από τους πιο εντρικαδόρικούς τίτλους της χρονιάς, «Η τέχνη τον να μην αισθάνεσαι τίποτα» (εκδόσεις Πατάκη), είναι μια συλλογή διηγημάτων γεμάτη αλήθειες για τη ζωή και την τέχνη, αλλά και για όσα ζήσαμε και ζούμε τα τελευταία χρόνια. Την υπογράφει η Ερση Σωτηροπούλου και μια κοίβεντα μαζί της είναι πάντα απολαυστική.

Από την Αναστασία Καμβύση, Φωτογράφος: Γιώργος Μαυρόπουλος

Δεν πιστεύω στις συμβουλές, αλλά, αν πίστευα, η Ersi Σωτηροπούλου μου έχει δώσει την καλύτερη που έχω ακούσει: «Ερωτεύσου». Είναι το γιατρικό της για τα πάντα, ακόμη και για το απλό κρυολόγημα. Ανοίξαμε πολλά θέματα στην κουβέντα μας για το τελευταίο της βιβλίο, μία συλλογή δεκαπέντε διηγημάτων, με τη μυθοπλασία να συναντά συχνά αυτοβιογραφικές αναφορές, χωρίς να λείπουν και τα πολιτικοκοινωνικά ζητήματα των ημερών. Πάντα μαυρο-ντυμένη, η Ersi Σωτηροπούλου δεν νομίζω ότι ταύτισε ποτέ το μαύρο με το πένθος. Το δικό της μαύρο είναι το μαύρο της ιταλικής κομψότητας, επιθετικό και σέξι, όπως η ίδια, είναι το χρώμα που θα είχε η δημιουργική μανία αν μπορούσε να χωρέσει σε μια παλέτα. Πολυταξιδεμένη γυναίκα, πολυμεταφρασμένη και πολυβραβευμένη, στην Ελλάδα και το εξωτερικό, συγγραφέας, μητέρα, σύζυγος, σύντροφος, δεν ξέρω σε τι να πρωτοαναφερθώ από το πλούσιο βιογραφικό της, αλλά τελικά εκείνο που έχει σημασία δεν ξεχνιέται εύκολα και είναι κάτι που το συνειδητοποιείς όταν τη συναντάς ή της μιλάς: είναι η λαχτάρα της για ζωή. Για δημιουργία, για το επόμενο ταξίδι, για την επόμενη περιπέτεια. Μάλιστα, ίσως όταν διαβάσετε αυτές τις γραμμές, η Ersi να βρίσκεται ήδη στην άλλη άκρη του κόσμου, στο κατώφλι μιας ερήμου, στο στόμα ενός ποταμού, στην αγκαλιά μιας θάλασσας.

Διάβασα την πιο πρόσφατη συλλογή διηγημάτων σου, «Η τέχνη να μην αισθάνεσαι τίποτα», στο αεροπλάνο. Μου αρέσει η ιδέα της απόδρασης μέσα στην απόδραση και πάντα βλέπω τα βιβλία σαν εισιτήρια για ταξίδια ή πόρτες σε άλλους κόσμους. Εσύ γιατί διαβάζεις;

Όταν κοιτάζω προς τα πίσω, το διάβασμα έσωσε τη ζωή μου. Πέρασα δύσκολη εφηβεία, σε σύγκρουση με το σχολείο και το σπίτι. Λαχταρούσα να φύγω, να ζήσω μια ελεύθερη ζωή. Εμαθα την ελευθερία μέσα από τα βιβλία. Διαβάζοντας και προσπαθώντας να γράψω, οι συγγραφείς έγιναν σύμμαχοί μου.

Εγίνες συγγραφέας από αγάπη για το διάβασμα γιατί είχες ιστορίες να διηγηθείς;

Γίνεσαι συγγραφέας γιατί κάτι λείπει. Υπάρχει μια εικόνα αρμονίας, όλα είναι στη θέση τους κι όμως ανοίγει μια ρωγμή... Στο σπίτι μας υπήρχαν πολλά βιβλία και διάβαζα μανιωδώς. Ωσπου μια μέρα κάτι έγινε. Χωρίς να το σκεφτώ, άρχισα να γράφω μια ιστορία.

ΣΥΝΕΤΕΥΞΗ

Από τι είσαι φτιαγμένη;

Χώμα που γίνεται αέρας και πάλι χώμα με πείσμα και αέρας ξανά.

Πώς θεωρείς ότι πορεύεσαι στη ζωή, με ποια πυξίδα;

Όταν ήμουν μικρή, ψιθύριζα μέσα μου, ζωή, ζωή... και γινόταν μια έκρηξη. Ονειρευόμουν να φύγω με καραβάνια Τσιγγάνων, να μεταμορφωθώ σε Εσκιμώο, να πάω στη φυλακή, να ζήσω όλες τις ζωές. Σ' αυτή τη δίψα για εμπειρίες ανταποκρίθηκε το γράψιμο. Αλλά δεν μ' αρέσει η ιδέα της πυξίδας. Είναι καλό να χάνεσαι κάθε τόσο για να ξαναβρείς το δρόμο σου.

Στο διήγημα «Η τέχνη να μην αισθάνεσαι τίποτα» πρωταγωνιστεί ένας άνδρας εμμονικός, που παίρνει πολύ στα σοβαρά την τέχνη του και μιλάει για το πόσο επίπονη είναι, πως προϋποθέτει συνεχή εξάσκηση. Θα μπορούσε να είναι αυτή η ιστορία μια αλληγορία για τη συγγραφή;

Είναι περισσότερο μια αλληγορία για την εποχή μας. Αυτός ο τύπος τις νύχτες ξεκύνεται σε μπαρ και δημόσιους χώρους, βρίσκει μια σκοτεινή γωνιά και παραμονεύει κρυμμένος. Είναι ένα βαμπίρ, αλλά δεν ρουφάει αίμα. Ρουφάει αισθήματα και πάθη, τρέφεται από τις χαρές και τις λύπες των άλλων. Φαίνεται ακραίο, αλλά είναι. Πόσοι άνθρωποι ζουν τη ζωή τους μέσω άλλων, είτε μέσω της τηλεόρασης, είτε κολλημένοι στα social media; Υποκύπτουν στο δόλωμα ανεξαρτήτως ηλικίας. Μεσήλικες που ξανανιώνουν στη σκέψη ότι αρχίζει η αγαπημένη τους σειρά, αλλά και έφηβοι μαγνητισμένοι για ώρες στη ροή αναρτήσεων μιας ιστοσελίδας. Όλοι βιδωμένοι και ατάραχοι να παρακολουθούν τις αγωνίες αγνώστων, ενώ η ζωή τους περνάει στο βάθος σαν θαμπή εικόνα και χάνεται.

«Είμαστε μια χώρα γερασμένη και ταυτόχρονα άμαθη, άβγακτη στα παιχνίδια εξουσίας, μια κοινωνία ζωντανή, ασταθής, μερικές φορές ανυπόφορη, αλλά ποτέ βαρετή. Οι αντιφάσεις είναι ο πλούτος μας».

Επειδή στη συλλογή μαθαίνουμε πολλά για τα βιβλία και τις ταινίες που σε διαμόρφωσαν, αν αύριο σου ανέθεταν τη διοργάνωση ενός φεστιβάλ-αφιερώματος σε έναν αγαπημένο σου συγγραφέα ή σκηνοθέτη, ποια ή ποιον θα διάλεγες και γιατί; Τον Ρομπέρτο Μπολάνιο, τον Πιερ Πάολο Παζολίνι και οπωσδήποτε τον Demetrio Stratos που εξερεύνησε τα όρια της ανθρώπινης φωνής.

Στο αγαπημένο μου διήγημα «Η έλξη του αλλού» γράφεις ότι «αποκτάς ταυτότητα είτε προσεγγίζοντας και αφομοιώνοντας είτε παίρνοντας απόσταση και ενίοτε δραπετεύοντας». Πότε νιώθεις ευτυχομένη, όταν ανήκεις, είσαι αποδεκτή ή όταν η όποια ιδιαιτερότητά σου σε κάνει να ξεχωρίζεις; Δεν υπάρχει επιλογή. Θέλω να αρέσω όπως είμαι. Αυτό δεν αποζητάμε όλοι; Ξέρω ότι κάποιοι αποσταθεροποιούνται όταν με γνωρίζουν. Σαν να ελλοχεύει ένας κίνδυνος... Τραγικό λάθος. Είμαι ένας χάνος όσο αφορά τη χειραγώγηση των άλλων.

«Μεσήδηκες που ξανανιώνουν στη σκέψη ότι αρχίζει η αγαπημένη τους σειρά, αλλά και έφηβοι μαγνητισμένοι για ώρες στη ροή αναρτήσεων μιας ιστοσελίδας. Όλοι βιδωμένοι και ατάραχοι να παρακολουθούν τις αγωνίες αγνώστων, ενώ η ζωή τους περνάει στο βάθος σαν θαμπή εικόνα».

Ισως η ειλικρίνιά μου να προκαλεί μια μικρή φαγούρα. Τέλος πάντων... Γιατί να γίνω ο κλόουν του εαυτού μου παριστάνοντας μια γυναίκα που δεν είμαι προκειμένου να είμαι αρεστή σε όλους; Ακόμα και την εποχή που είχα μια θέση κύρους στην ελληνική πρεσβεία στη Ρώμη και ήμουν εκτεθειμένη σε σχόλια, παρέμεινα η Ερον. Η ζωή είναι μια φάρσα. Μια φάρσα που πρέπει να πάρουμε στα σοβαρά.

Και αν αυτό συμβαίνει στην προσωπική ζωή, τι γίνεται με την επαγγελματική;

Ούτε εδώ βλέπω αντίφαση. Γιατί θα πρέπει να διαλέξω; Η προσωπική φωνή είναι ό,τι πιο πολύτιμο για έναν συγγραφέα. Υπάρχουν βιβλία μου όπως η «Φάρσα» και το «Ζιγκ Ζαγκ στις νεραντζιές» (σ.σ. Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος, 2000) που αγαπήθηκαν πολύ παρά τον αντιουμβατικό τους χαρακτήρα. Από την άλλη, το «Τι μένει από τη νύχτα» είχε μεγαλύτερη επιτυχία στο εξωτερικό απ' ό,τι στην Ελλάδα (σ.σ. Prix Mediterranee Etranger, 2017 στη Γαλλία και Εθνικό Βραβείο ALTA, 2019 στις ΗΠΑ). Δεν υπάρχουν κανόνες. Το «Μπορείς;» μερικοί το λάτρεψαν, άλλοι το μίσησαν. Κάποιοι ένιωσαν άβολα σαν ηδονοβλεψίες διαβάζοντας τις ερωτικές σκηνές. Η πρόκληση του βιβλίου είναι άλλη. Ζητάει από τον αναγνώστη να παίξει το ρόλο του συγγραφέα. Το πιο ενδιαφέρον ήταν η ανταπόκριση των αναγνωστών που δέχτηκαν την πρόκληση και μου έγραψαν για την εμπειρία τους. Μπήκαν στο πετσί του συγγραφέα χωρίς να κολλάνε, ανακαλύπτοντας στο τέλος πράγματα για τον εαυτό τους.

Προκαλούν αμηχανία οι γυναίκες που γράφουν ερωτικές σκηνές, ακόμη και σήμερα; Γιατί;

Και ναι και όχι. Αν πρόκειται για ερωτικές σκηνές αναμενόμενες, με τη γυναίκα ξέπνον από πόθο στα μπράτσα του εραστή της, όσο καυτές και να είναι αυτές, δεν ενοχλεί καθόλου. Αν όμως μπαίνει στον πυρήνα της σεξουαλικότητας, ιδιαίτερα της γυναικείας που είναι πολύ πιο άγρια, πιο ανεξέλεγκτη και πρωτόγονη από την ανδρική, και φανερώνει τι γίνεται εκεί μέσα, το πάθος, την ταπείνωση, τη λαχτάρα, την αποστροφή, το πόσο είμαστε γυμνοί ακόμα κι αν φοράμε ρούχα, τότε ανάβει το φωτάκι κινδύνου.

Είναι καθήκον των συγγραφέων να τοποθετούνται σε σχέση με τα φλέγοντα ζητήματα της εποχής τους;

Καθήκον; Τι άχαρη λέξη. Ως πολίτης ο συγγραφέας έχει υποχρεώσεις, όπως όλοι μας. Η δημόσια τοποθέτηση για ζητήματα της εποχής του είναι προσωπική του επιλογή, όχι καθήκον, και δεν πρέπει να την ταυτίζουμε με το έργο του. Αυτό το λέω γιατί η φωνή του συγγραφέα δεν αποτελεί πάντα εγγύηση. Ακόμα κι αν έχει γράψει αριστουργήματα. Εχουμε το λαμπρό παράδειγμα του Εμίλ Ζολά που με το «Κατηγορώ» ξεσκέπασε μια σκευω-

ρία και έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην αθώωση του Ντρέιφους, αλλά και τη θλιβερή περίπτωση του Εζρα Πάουντ που υποστήριξε δημόσια το φασισμό, ή του Σελίν που ήταν αντισημίτης.

Ποια ζητήματα των ημερών μας σε απασχολούν;

Βλέπω μια μετατόπιση, όπως στις τεκτονικές πλάκες, που με ανησυχεί. Η τεχνολογία κάνει άλματα, ενώ η κοινωνία πηγαίνει προς τα πίσω, γίνεται λιγότερο συνεκτική, πιο πρωτόγονη, ευάλωτη, αρπακτική. Μια πρώτη συνέπεια είναι ότι οι πολίτες νιώθουν ανίσχυροι. Βομβαρδιζόμαστε με εικόνες και πληροφορίες χωρίς να μαθαίνουμε τίποτα για τον κόσμο που ζούμε. Όλες οι σημαντικές αποφάσεις που θα καθορίσουν το μέλλον μας, είτε πρόκειται για το κλίμα, είτε για τα κοινωνικά δικαιώματα, είτε για έναν νέο πόλεμο και εξοπλισμούς, ξεφεύγουν από τον έλεγχό μας. Η εξουσία έχει περάσει στα χέρια των μεγάλων εταιρειών και οι πολιτικοί είναι υποτελείς τους. Φάνηκε στη Γαλλία που συγκλονίστηκε από μαζικές κινητοποιήσεις και ο Μακρόν δεν κουνήθηκε ρούπι.

Δίνεις συχνά πρωταγωνιστικό ρόλο στον έρωτα στα βιβλία σου. Ετσι και στη ζωή;

Μπορείς να είσαι ζωντανός αν δεν ερωτεύεσαι; Ο έρωτας είναι skydiving, ελεύθερη πτώση. Στην αρχή η πόρτα του αεροπλάνου ανοίγει και αντικρίζεις το κενό. Μια φωνή σε διατάζει να βγάλεις έξω το ένα πόδι. Θυμάμαι εκείνη τη στιγμή, ο αέρας λυσομανούσε, το πόδι μου στο κενό, το σώμα μου αστήριχτο κλυδωνιζόταν. Ηταν αργά να κάνω πίσω. Μια γεύση ηδονής ανάμεικτης με τρόμο με συνεπύρε, όπως όταν οι αντιστάσεις μας υποχωρούν και ερωτεύομαστε. Αλλά όπως συμβαίνει και στον έρωτα, όταν άρχισα να πέφτω, ήταν τόσο συναρπαστικό που ξέχασα τον κίνδυνο.

Ο έρωτας, η συντροφικότητα, η μητρότητα είχαν την ίδια βαρύτητα ως επιδραστικά στοιχεία στην επαγγελματική σου ζωή; Υπάρχει ιεράρχηση ή κατά περιόδους προτεραιότητα;

Η μητρότητα είναι βόμβα μεγάλων. Δεν διαπραγματεύεται. Όταν τα παιδιά μου ήταν μικρά, έκανα τον ζογκλέρ για να τα προλάβω όλα και να μείνει λίγος χρόνος για το γράψιμο. Πάντα κάνουμε αβαρίες. Τα υπόλοιπα ρυθμίζονται πιο εύκολα. Υπάρχουν έρωτες δυνατοί χωρίς κολπάκια και νάζια (τα περισσότερα νάζια τα κάνουν οι άνδρες - ότι πρόκειται για μονοπώλιο γυναικείο είναι μύθος) που απογειώνουν το γράψιμο.

Αν αύριο συναντούσες τον εαυτό σου την εποχή που έγραφε το «Ζιγκ Ζαγκ στις νεραντζιές», τι θα του έλεγες;

1995. Βρισκόμουν στο Αλγέρι. Ο εμφύλιος μαινόταν. Έγραφα σ' ένα μικρό γραφείο μπροστά στο παράθυρο. Αν συναντούσα τον εαυτό μου θα του έλεγα «ψυχραιμία» γι' αυτό που θα ακολουθούσε, η δίωξη του βιβλίου με την κατηγορία της πορνογραφίας δέκα χρόνια αργότερα.

«Δεν μαθαίνουμε τη λύπη. Κάθε φορά μας φαίνεται καινούρια, σαν να μην υποφέραμε ποτέ. Αυτά που μας είναι ευχάριστα τα συνηθίζουμε με τέτοια άνεση που μας φαίνονται μπανάλ και τα σνομπάρουμε.

Όταν η απελπισία χτυπήσει την πόρτα μένουμε σύζυλοι.

Τίποτα στη μνήμη μας δεν μας προετοιμάζει».

Οραία λεπτομέρεια για το βιογραφικό μιας συγγραφέα: «Εχει κατηγορηθεί για πορνογραφία». Πώς ένιωσες όταν συνέβη; Μια δυσάρεστη έκπληξη, που είχε και κάποιες αναπάντεχες καλές στιγμές. Υπήρξε μεγάλη συμπαράσταση από συναδέλφους, εντός και εκτός Ελλάδας. Το πιο συγκινητικό ήταν ότι την ίδια εποχή που η δώξη του βιβλίου για πορνογραφία και διαφθορά της νεολαίας είχε πάρει μεγάλη δημοσιότητα, με κάλεσαν να μιλήσω σε σχολεία στα πυρόπληκτα χωριά της Ηλείας. Ο λυκειάρχης του Μελιγαλά με υποδέχθηκε λέγοντας «εκείνοι σας συκοφαντούν, αλλά εμείς σας θέλουμε εδώ κοντά μας να μιλήσετε στα παιδιά». Δεν θα ξεχάσω το θάρρος αυτού του ανθρώπου. **Η γυναίκα που είσαι σήμερα είναι μία γραμμική εξέλιξη του κοριτσιού που ενηλικιώθηκε στα 70s;**

Κοιτάζω εκείνο το κορίτσι. Τόση αθωότητα, αλλά και τόλμη και ορμή. Ολοι σπάσαμε άγρια τα μούτρα μας κάποια στιγμή και γι' αυτό η εικόνα του περασμένου εαυτού μας γεννάει μια τρυφερότητα μελαγχολική, την ανάγκη να τον πάρουμε από το χέρι και τον προφυλάξουμε.

Τι σε ενοχλεί περισσότερο στην Ελλάδα του 2023;

Η ψευτομαγκιά, οι εξυπνάκπδες. Αμανές και κοιτίδα του πολιτισμού. Οχι ότι με ενοχλεί ο αμανές. Κάθε άλλο. Με ενοχλεί ότι αυτοί που είναι έτοιμοι να πάρουν τα λάβαρα για την καθαρότητα της φυλής είναι οι ίδιοι που το μάτι τους γλαρώνει όταν ακούσουν αμανέ. Είμαστε μια χώρα γερασμένη και ταυτόχρονα άμαθη, άβγαλη στα παιχνίδια της εξουσίας, μια κοινωνία ζω-ντανή, ασταθής, μερικές φορές ανυπόφορη, αλλά ποτέ βαρετή. Πρέπει να δεχτούμε τις αντιφάσεις μας. Οι αντιφάσεις είναι ο πλούτος μας.

Και τι δεν θα άλλαζες ποτέ σε αυτή τη χώρα;

Μια αίσθηση φιλοξενίας, όσο υπάρχει ακόμα. Η αύξηση του τουρισμού έχει επιπτώσεις που δεν θα αργήσουν να φανούν. Σύμφωνα με έρευνα της Mediapart, πολύ λιγότεροι Έλληνες θα μπορούσαν να πάνε διακοπές φέτος. Ας μην καταλήξουμε ένα παραθαλάσσιο πάρκο για τουρίστες.

Εχω την αίσθηση ότι δεν είσαι θαυμάστρια του κοσμαγάπτου ελληνικού καλοκαιριού. Πώς κι έτσι;

Το καλοκαίρι μ' αρέσει, αλλά μισώ τη ζέστη.

Σε βρίσκω σε μία δύσκολη περίοδο της ζωής σου. Πώς αντιμετωπίζεις τους μεγάλους μας εχθρούς, τους μεγάλους μας φόβους, την απώλεια, τη φθορά, τον θάνατο, την αρρώστια; Δεν μαθαίνουμε τη λύπη. Κάθε φορά μάς φαίνεται καινούρια, σαν να μην υποφέραμε ποτέ. Πριν από έναν μήνα παρακολούθησα τον ορό να πέφτει, κυλούσε πολύ αργά, μου φάνηκε αφόρητο. Ξαφνικά αναρωτήθηκα γιατί μου φαινόταν τόσο αβάσταχτο. Αφού τα ήξερα αυτά, το οξύ φως του νοσοκομείου, τον ορό που κυλάει στη φλέβα, τον γδούπο μέσα στη νύχτα, τα είχα ζήσει όλα και τα είχα γράψει (στον «Ανθρωπο στη θάλασσα»), όμως υπέφερα σαν να ήταν η πρώτη φορά. Αυτή η συνέντευξη άρχισε όταν ο Μισέλ ήταν στην εντατική και τελειώνει τώρα που έχει πεθάνει. Δεν είναι όμως παράξενο; Πόσο εύκολα μαθαίνουμε τη χαρά και τη συνηθίζουμε. Αυτά που μας είναι ευχάριστα τα συνηθίζουμε με τέτοια άνεση, που σε κάποιο σημείο μάς φαίνονται μπανάλ και τα σνομπάρουμε. Όταν η απελπισία χτυπάει, μένουμε σύζυλοι. Τίποτα στη μνήμη μας δεν μας προετοιμάζει.

Πού καταφεύγεις για να αντλήσεις δύναμη;

Σε λίγους φίλους και στο διάβασμα.

Τι σε γοητεύει στους άλλους;

Το χιούμορ, η ελεύθερη σκέψη, η γενναιοδωρία στη φιλία.

Τι θα έλεγες ότι σε χαρακτηρίζει;

Εις πείσμα όλων.

Αν σου έλεγα να κλείναμε την κουβέντα με ένα όνειρο;

Ονειρεύτηκα ότι κατεβαίναμε αγκαζέ με τον σκύλο μου τον Λέο από το Κολωνάκι. Φυσούσε ένα αεράκι ξενοιασιάς που έκανε το σώμα μας ελαστικό, τα βήματά μας σε σύμπνοια και ρυθμό νωχελικό. Είμαστε ασορτί, εγώ στα μαύρα, ο Λέο με τρίχωμα αλατοπίπερο και μαύρες βούλες. Κάποια στιγμή αναλογίστηκα -πάντα στον ύπνο μου- πώς ήταν δυνατόν να μη σκέφτηκα ποτέ ότι ο Λέο ήταν ο ιδανικός συνοδός. Τρυφερός όσο πρέπει και διακριτικός. Όταν ξύπνησα, ένιωσα ένα σφίξιμο, γιατί ο Λέο είχε πεθάνει το περασμένο καλοκαίρι, αλλά η εικόνα αυτού του ιδανικού ζευγαριού, εγώ και ο Λέο αγκαζέ στο Κολωνάκι, μια αρμονία που μόνο με σκύλο μπορεί να επιτευχθεί, ακόμα με φτιάχνει. **mc**